

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Tekijänoikeuslain uudistus: HE 43/2022

31.5.2022 Perustuslakivaliokunta

Tekijänoikeus digitaalisilla sisämarkkinoilla (DSM direktiivi) + verkkolähetydirektiivi

- **Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain ja sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta**
- Kyse 13.4.2022 annetusta hallituksen esityksestä, jolla
 - **EU:n tekijänoikeusdirektiivi** ja verkkolähetydirektiivi ehdotetaan sisällytettäväksi Suomen lainsäädäntöön.
 - Direktiivien toimeenpano edellyttää **laajoja muutoksia tekijänoikeuslakiin ja on merkittävin modernisointipaketti 20 vuoteen** sitten 2001 vuoden ”tietoyhteiskuntadirektiivin”
 - **Verkkolähetydirektiivi** kehittää ETA-alueen lähetystoimintaa
 - teknologianeutraalimmaksi ja mahdollistaa helpotetun lisensioinnin oheispalveluille tietyiltä osin
- Esitetään uutta 184 a §:ää lakiin sähköisen viestinnän palveluista

Lakiuudistuksen keskeisin sisältö pykäläjärjestyksessä...

I Tekijänoikeuden rajoitukset (ja sopimuslisenssi)

→ tiedonlouhinta, opetuskäyttö, parodia, kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttö kulttuuriperintölaitoksissa

II Verkkolähetysdirektiivin voimaansaattaminen

→ edelleenlähettäminen, **YLE Areena- tyyppiset** oheispalvelut rajat ylittävissä tilanteissa, ”suora siirtäminen”

III Sopimussuhteiden sääntely

→ Asianmukainen ja oikeasuhtainen korvaus, oikeus saada selvitys teoksen käytöstä ja peruutusoikeus **tekijöille ja esittäville taiteilijoille**

IV Näyttelijöiden yksinoikeus

→ vaikkei sisälly direktiiviin, yksinoikeuden laajennus; parantaa esittäjien asemaa

V Lehtikustantajan lähioikeus

→ Uusi lähioikeus, jolla lehtikustantajat saavat yksinoikeuden julkaisunsa yleisölle välittämiseen ansiotarkoituksessa (**mm. uutisaggregointipalvelut**)

VI Verkkosisällönjakopalvelut

→ Alustapalvelut (**mm. Youtube**) tekijänoikeudellisesti vastuussa teosten käytöstä palveluissaan internetissä

Perusoikeusvaikutukset, Säättämisjärjestys

- Tekijänoikeusjärjestelmän toimivuus edellyttää usein eri perusoikeuksilla suojattujen oikeushyvien välistä punnintaa
- direktiiviin voimaan saattamisen yhteydessä keskeisimmät perusoikeudet
 - Omaisuuden suoja
 - Sananvapaus, ilmaisun vapaus, Oikeus vastaanottaa tietoja (tiedonvälityksen suoja)
 - Elinkeinovapaus
 - Oikeusturva
- Perustuslakivaliokunnan arvio tärkeä erityisesti artikla 17 mukaisen ehdotetun TekL 6a –luvun tasapainon saavuttamisesta ja perusoikeuksien mukaisuudesta
- HE toteaa, että ehdotetut lainmuutokset voidaan säätää tavanomaisessa säättämisjärjestyksessä artikla 17 täytäntöönpaneva TekL 6a –luku
 - Ja nyt myös tuomion johtopäätöstä sääntelyn perusoikeuksien mukaisuudesta

EUT tuomio: Asia C-401/19 Puolan tasavalta vs Euroopan parlamentti ja Euroopan unionin neuvosto

- Puolan tasavallan mukaan 17 artikla ei sisällä takeita, eikä mitään selkeää ja täsmällistä tapaa, jolla verkkosisällönjakopalvelujen tarjoajien on noudatettava näitä velvoitteita, ml. sen käyttäessä ennakkovalvonta- ja ennakkosuodatusmekanismeja, joilla loukataan näiden palvelujen käyttäjien sananvapautta ja tiedonvälityksen vapautta.
- Koskee toisaalta palvelun käyttäjien sananvapauden ja oikeusturvan toteutumista mutta myös palvelun tarjoajien elinkeinovapautta ja oikeusturvaa vastaan oikeudenhaltijoiden (henkisen) omaisuuden suoja

Tapauksessa arvioitiin vastaako artikla 17 mukainen järjestelmä sananvapauden ja tiedonvälityksen vapauden rajoitus perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdassa asetettuja vaatimuksia.

TUOMIO ON SELKEÄ

- Kohta 98: Tämän tuomion 72–97 kohdassa esitetyistä toteamuksista seuraa, että – toisin kuin Puolan tasavalta väittää – **unionin lainsäätäjä on liittänyt verkkosisällönjakopalvelujen tarjoajien velvollisuuteen**, joka koskee niiden sisältöjen valvomista, joita käyttäjät haluavat ladata palveluntarjoajien alustoille ennen niiden levittämistä yleisölle, ja joka johtuu direktiivin 2019/790 17 artiklan 4 kohdassa käyttöön otetusta erityisestä vastuujärjestelmästä ja muun muassa kyseisen direktiivin 17 artiklan 4 kohdan b alakohdassa ja c alakohdan loppuosassa säädetyistä vapautusedellytyksistä, **takeita, joilla varmistetaan perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdan mukaisesti perusoikeuskirjan 11 artiklassa taatun näiden palvelujen käyttäjien sananvapautta ja tiedonvälityksen vapautta koskevan oikeuden noudattaminen sekä oikeudenmukainen tasapaino yhtäältä kyseisen oikeuden ja toisaalta perusoikeuskirjan 17 artiklan 2 kohdassa suojattujen immateriaalioikeuksien välillä.**
- Kohta 99: Jäsenvaltioiden on saattaessaan direktiivin 2019/790 17 artiklaa osaksi kansallista oikeuttaan **huolehdittava siitä, että ne nojautuvat sellaiseen kyseisen säännöksen tulkintaan, jolla voidaan varmistaa perusoikeuskirjassa suojattujen eri perusoikeuksien välinen oikeudenmukainen tasapaino.** Jäsenvaltioiden viranomaisten ja tuomioistuinten on tämän jälkeen pannessaan täytäntöön mainitun säännöksen noudattamisen edellyttämiä toimenpiteitä **tulkittava kansallista oikeuttaan kyseisen säännöksen mukaisesti, ja niiden on tämän lisäksi myös varottava nojautumasta sellaiseen kyseisen säännöksen tulkintaan, joka johtaisi ristiriitaan mainittujen perusoikeuksien kanssa** tai muiden unionin oikeuden yleisten periaatteiden, kuten suhteellisuusperiaatteen, kanssa (ks. vastaavasti tuomio 29.1.2008, Promusicae, C-275/06, EU:C:2008:54, 68 kohta).

Periaatteet perusoikeuksien rajoittamiselle

- tunnustettujen oikeuksien ja vapauksien käyttämistä voidaan rajoittaa **ainoastaan lailla** sekä kyseisten oikeuksien ja vapauksien keskeistä sisältöä kunnioittaen
 - **suhteellisuusperiaate: vain jos rajoitukset välttämättömiä** ja vastaavat tosiasiallisesti unionin tunnustamia **yleisen edun mukaisia tavoitteita** (ei rajoita enempää kuin legitiimi etu edellyttää vs. suurempi haitta kuin tavoiteltu hyöty)
- **perusoikeuksien välttämättömään yhteensovittamiseen sekä oikeudenmukaiseen tasapainoon niiden välillä**
- Sisällön levityskeinojen rajoittaminen (ennakkoseulonta) tulisi sovittaa ”erityisen tiukkaan oikeudelliseen kehykseen”

EUT tuomion kohta 67 (aiempi oikeuskäytäntö) keskeinen

- **säädettävä selvistä ja täsmällisistä asianomaisen toimenpiteen laajuutta ja soveltamista koskevista säännöistä,**
- **joissa asetetaan vähimmäisvaatimukset, jotta**
- **henkilöillä, joiden oikeuksien käyttöä on rajoitettu, on**
- **riittävät takeet, joiden avulla heitä voidaan tehokkaasti suojata väärinkäytön vaaroilta.**
- **Kyseisessä säännöstössä on erityisesti mainittava, missä olosuhteissa ja millä edellytyksillä tällainen toimenpide voidaan toteuttaa,**
- **jotta taataan, että puuttuminen rajoittuu täysin välttämättömään.**
- **Tarve tällaisista takeista on tärkeä varsinkin silloin, kun oikeuksiin puuttuminen johtuu automaattisesta menetelmästä**

TUOMION ASETTAMAT REUNAEDOT...

- 1) Säädetävä **lailla** perusoikeuksien rajoittamisesta siten, että ne joustavat niin, että **asetetut velvoitteet voidaan mukauttaa eri verkkosisällönjakopalvelujen tarjoajien olosuhteisiin sekä alan käytäntöjen ja käytettävissä olevien tekniikoiden kehitykseen** (HE 6a – luku, ja vastaavat säännökset)
 - jättää mainittujen palveluntarjoajien päätettäväksi määrittää tarkoitetun tuloksen saavuttamiseksi toteutettavat konkreettiset toimenpiteet, joten ne voivat päättää ottaa käyttöön toimenpiteet, jotka vastaavat parhaiten niiden käytettävissä olevia resursseja ja kapasiteettia ja jotka ovat yhteensoveltuvia sellaisten muiden velvollisuuksien ja haasteiden kanssa, joista niiden on huolehdittava harjoittaessaan toimintaansa
- 2) rajoittaminen toteutetaan rajoitettavien perusoikeuksien keskeistä sisältöä kunnioittaen: **säädetään täsmällisestä tuloksesta, joka on saavutettava; toimenpiteiden on oltava tarkasti kohdennettuja** tekijänoikeuden tehokkaan suojan mahdollistamiseksi ilman, että tämä vaikuttaisi käyttäjiin, jotka käyttävät laillisesti kyseisten palveluntarjoajien palveluja (55 f, g §)

REUNAEHDOT...

- 3) Sääntely vastaa tarpeeseen suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia eli tässä tapauksessa tarvetta **suojella perusoikeuskirjan 17 artiklan 2 kohdassa taattuja immateriaalioikeuksia**; niiden tasapuolista ja tehokasta toteutumista → 55 a, b §
 - Tuomioistuimien katsoo, että pelkkä ”jälkikäteinen poisto” ei olisi yhtä tehokas kuin ennakkoseulonta ”merkityksellisten ja tarvittavien tietojen” perusteella
 - **tarjoajille asetetut velvollisuudet eivät rajoita suhteettomasti** näiden palvelujen käyttäjien sananvapautta ja tiedonvälityksen vapautta.
 - → ennakkoseulonta voi rajoittaa myös laillista sisältöä; teknologia kehittyy nopeasti; vain jos ei lupia ole ja jos tiedot annettu – 55 c §
 - Palveluntarjoajan yhdessä oikeudenhaltijoiden kanssa muodostamat käytännöt, joilla varmistetaan ETTEI LAILLISTA SISÄLTÖÄ ESTETÄ; 55 e §
 - palvelun tarjoajat eivät tällaisten tietojen puuttuessa ole vastuussa siitä, että kyseiset sisällöt poistetaan saatavilta → laillinen sisältö ennakkoseulotaan vain silloin kun tekijä on toimittanut ”merkitykselliset ja tarvittavat tiedot”, muussa tapauksessa palveluntarjoaja vastaa käyttäjän suuntaan (hyvitys, vahingonkorvaus) → 55 f ja j, k §
 - siksi rajoitukset (parodia, pastissi, karikatyyri, selostus, arvostelu ja sitaatti) olisi tehtävä pakollisiksi, jotta voidaan varmistaa, että käyttäjät saavat kaikkialla unionissa yhdenmukaisen suojan → 55 l §

REUNAHDOT...

- 4) 17 artiklan 8 kohdassa säädetään direktiivin 2000/31 15 artiklan 1 kohdan tavoin, että kyseisen 17 artiklan soveltaminen ***ei johda minkäänlaiseen yleiseen seurantavelvollisuuteen***, siinä asetetaan lisätae verkkosisällönjakopalvelujen käyttäjien sananvapauden ja tiedonvälityksen vapauden kunnioittamiseksi.
 - ...palvelujen tarjoajilla **ei voi olla velvollisuutta estää sellaisten sisältöjen lataamista ja saattamista yleisön saataville**, joiden laittomiksi toteaminen edellyttäisi niiden osalta sisällön **itsenäistä arviointia** oikeudenhaltijoiden toimittamien tietojen sekä tekijänoikeuksia koskevien mahdollisten poikkeusten ja rajoitusten kannalta – 55 f §
 - HUOM: ”vastaavanlainen loukkaava sisältö ei edellytä palveluntarjoajalta itsenäistä arviointia **vaan se voi käyttää automatisoituja tutkimistekniikoita ja -välineitä** (Glawischnig-Piesczek, C-18/18)”
 - Palveluntarjoaja ei yksin vastuussa, vaan edellyttää **YHTEISTYÖTÄ** oikeudenhaltijoiden kanssa
 - sisällettävä riittävästi tietoja, joiden nojalla verkkosisällönjakopalvelun tarjoaja voi ilman yksityiskohtaista oikeudellista tutkintaa varmistua laillisuudesta **JA** että se (esto/poisto) olisi **yhteensoveltuvaa sananvapauden ja tiedonvälityksen vapauden kanssa**
 - koska omaisuuden suoja ei ole sellainen, joka olisi ehdottomasti suojattava

REUNAEHDOT

- 5) Direktiivissä 17.8-9 mainitaan **takeita** ja joilla suojataan verkkosisällönjakopalvelujen käyttäjien sananvapautta ja tiedonvälityksen vapautta tilanteissa; joista huolimatta näiden palvelujen tarjoajat **estävät kuitenkin virheellisesti tai perusteettomasti laillisia sisältöjä** (voimassa olevassa laissa ei yhteistyötä).
 - ottavat käyttöön **vaikuttavan ja nopean valitus- ja oikeussuojamekanismin**, jolla käyttäjä voi nopeasti saattaa estetyn tai poistetun sisällön arvioitavaksi (**55 h §**)
 - SEKÄ **vaihtoehtoisia tuomioistuinten ulkopuolisia oikeussuojakeinoja** (**55 i, k §**)
- 6) **täydentävien ohjeiden merkitys; direktiivin 17 artiklan ja erityisesti sen 17 artiklan 4 kohdan soveltamista koskevat ohjeet**
 - parhaista käytännöistä keskusteltaessa on erityisesti otettava huomioon muun muassa tarve säilyttää tasapaino perusoikeuksien välillä sekä poikkeusten ja rajoitusten käyttö. Käyttäjien järjestöjen on tällaista *sidosryhmien vuoropuhelua varten saatava verkkosisällönjakopalvelujen tarjoajilta riittävät tiedot näiden käytäntöjen toiminnasta* kyseisen direktiivin 17 artiklan 4 kohdan osalta.

Tekijänoikeusinfrastruktuurin kehittäminen avainasemassa

Tekijänoikeusjärjestelmän toimivuus kehittyy dataa hyödyntämällä

Tekijänoikeusinfrastruktuuria (teoksia, tekijöitä ja oikeuksia koskevat datan hallintaa koskevat käytännöt ja standardit) kehittämällä voidaan ottaa käyttöön

- uusia teknologioita (hajautetut järjestelmät, lohkoketjut), joilla voidaan
- aukottomasti tunnistaa teos, sen tekijät, **siihen kohdistuvat oikeudet**, territoriot, lainsäädäntö, jolloin luvat voidaan hankkia, ja käyttö raportoida parhaimmillaan reaaliaikaisesti.
- Korvaukset löytävät perille kaikille oikeudenhaltijoille (digiwallet)
- Luovat alat kasvavat ulkopuolisilla luovilla henkilöillä n. 20-30% vuosivauhdilla.
- Uusiin teknologioihin investoiminen lisää myös tekoälyn hyödyntämistä oikeuksien hallinnointiin

EUT tuomio: Asia C-401/19 vaikutukset HE:n sisältöön

- EUTIn mukaan art 17 on sopusoinnnussa EU:n perusoikeusasiakirjan kohdan 11 kanssa (tuomio k.23)
- **OKM katsoo, ettei ole tarvetta muuttaa HE:n sisältöä tuomion vuoksi**
- HE vastaa hyvin tarkoin direktiivin sanamuotoja ja sen sisältää perusoikeustasapainoa, jonka tuomio nyt vahvisti
 - Tasapainon muuttaminen olisi vastoin tuomiota ja heikentäisi EU-tasolla koko järjestelmän toimivuutta, joka perustuu merkittävällä tavalla palveluntarjoajan vapauteen toteuttaa vastuujärjestely itselleen sopivalla tavalla
- Silti HE sisältää varmistuksia, joilla käyttäjien sananvapautta ja oikeusturvaa voidaan ennakolta turvata

KIITOS

hallitusneuvos Anna Vuopala

anna.vuopala@gov.fi